

Nr 2.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående glidande tullsats för vissa slag av spannmål m. m.; given Stockholms slott den 2 augusti 1919.

Under återopande av bilagda statsrådsprotokoll över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att *dels* besluta,

att vid införsel till riket under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922 av vete, råg eller korn skall erläggas en tullsats motsvarande halva skillnaden mellan å ena sidan det på sätt nedan sägs bestämda inhemska normalpriset för vete efter avdrag av 5 procent å samma pris och å andra sidan det i enlighet med nedan meddelade bestämmelser för den tid, då införseln sker, beräknade importpriset för vete, dock att, där denna skillnad ej uppgår till minst en krona för 100 kilogram, tull icke skall för varan utgå samt att tullen icke må i något fall överstiga 3 kronor 70 öre för 100 kilogram; samt

att vid införsel till riket under samma tid av mjöl eller gryn av vete, råg eller korn samt vid införsel av malt eller av till tulltaxans rubrik 149 hänförligt bröd skall erläggas en tullsats, som med 75 procent överstiger den för omalet vete samtidigt gällande tullsats, skolande nu ifrågavarande tullsats uttryckas i jämnt femtal öre och vid behov avrundas till närmast högre femtal;

dels besluta, att förenämnda inhemska normalpris för vete skall för ett år i sänder av den ifrågavarande tiden uträknas av lantbruksstyrelsen i enlighet med de grunder, som finnas angivna i den vid statsrådsprotokollet fogade bilagan nr 1;

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

dels besluta, att ovan omförmälda importpris skall för perioder av tre månader, räknade från och med den 1 juni 1920, beräknas av kommerskollegium och avse medelpriset å utländskt vete fritt banvagn i svensk importhamn;

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må äga utfärda de närmare bestämmelser angående beräkandet av omförmälda normalpris samt förenämnda importpris, som må finnas erforderliga;

dels fastställa ändrad lydelse av vissa rubriker i tulltaxan i enlighet med vid statsrådsprotokollet såsom bilaga nr 2 fogat förslag, att tillämpas under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922;

dels ock godkänna det vid statsrådsprotokollet såsom bilaga nr 3 fogade förslag till ändrad lydelse av § 13 mom. 3 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, att tillämpas under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 augusti 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **EDÉN**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **HELLNER**,
Statsråden: **PETERSSON**,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre **PALMSTIERNA**,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

I nästföregående punkt av detta protokoll har jag redogjort för ett förslag angående anordnande för tiden 1 juni 1920—31 maj 1922 av ett system med glidande tullsatser för vissa slag av spannmål, mjöl och gryn ävensom för malt och vissa slag av bröd, samt för min del uttalat mig härom.

I anslutning härtill och under hänvisning till den härvid såsom bilaga nr 1 fogade, ur de sakkunnigas för spannmålsregleringens avveckling betänkande hämtade utredningen, vars bilagor emellertid här uteslutits, hemställer jag efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition till den snart sammanträdande urtima riksdagen föreslå riksdagen att

dels besluta,

att vid införsel till riket under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922 av vete, råg eller korn skall erläggas en tullsats motsvarande halva

skillnaden mellan å ena sidan det på sätt nedan sägs bestämda inhemska normalpriset för vete efter avdrag av 5 procent å samma pris och å andra sidan det i enlighet med nedan meddelade bestämmelser för den tid, då införseln sker, beräknade importpriset för vete, dock att, där denna skillnad ej uppgår till minst en krona för 100 kilogram, tull icke skall för varan utgå samt att tullen icke må i något fall överstiga 3 kronor 70 öre för 100 kilogram; samt

att vid införsel till riket under samma tid av mjöl eller gryn av vete, råg eller korn samt vid införsel av malt eller av till tulltaxans rubrik 149 hänförligt bröd skall erläggas en tullsats, som med 75 procent överstiger den för omalet vete samtidigt gällande tullsats, skolande nu ifrågavarande tullsats uttryckas i jämnt femtal öre och vid behov avrundas till närmast högre femtal;

dels besluta, att förenämnda inhemska normalpris för vete skall för ett år i sänder av den ifrågavarande tiden uträknas av lantbruksstyrelsen i enlighet med de grunder, som finnas angivna i den härvid fogade bilagan nr 1;

dels besluta, att ovan omförmälda importpris skall för perioder av tre månader, räknade från och med den 1 juni 1920, beräknas av kommerskollegium och avse medelpriset å utländskt vete fritt banvagn i svensk importhamn;

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må äga utfärda de närmare bestämmelser angående beräkandet av omförmälda normalpris samt förenämnda importpris, som må finnas erforderliga;

dels fastställa ändrad lydelse av vissa rubriker i tulltaxan i enlighet med härvid såsom bilaga nr 2 fogat förslag, att tillämpas under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922;

dels ock godkänna det härvid såsom bilaga nr 3 fogade förslag till ändrad lydelse av § 13 mom. 3 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, att tillämpas under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922.

Vad departementschefen sålunda hemställt behagade på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla samt förordnade, att proposition i ämnet skulle avlätas till riksdagen av den lydelse bil. . . . vid detta protokoll utvisar.

Vid protokollet:
Scen Nordeberg.

Bilaga 1.**Produktionskostnadsformler för vete och råg.**

Den föreliggande uppgiften är att söka fastställa det inflytande, som förskjutningar i prisläget å de viktigaste produktionsfaktorerna vid brödsädsodling kunna antagas utöva på de genomsnittliga produktionskostnaderna per dt. vete och råg under de närmaste produktionsåren, samt att i en produktionskostnadsformel ge ett så enkelt uttryck som möjligt för dylika prisförskjutningars inverkan på dessa produktionskostnader.

Med varje förändring av enhetspriset å de olika produktionsfaktorer, som erfordras för frambringandet av 1 dt. spannmål, förändras ock produktionskostnadssumman för denna spannmålskvantitet. Produktionsfaktorernas stora antal och möjligheten att inom rätt vida gränser utbyta den ena mot den andra medför emellertid, att ett exakt fastställande av produktionskostnaderna för spannmål såväl som andra jordbruksprodukter erbjuder synnerligen stora vanskligheter och förutsätter som underlag en mycket noggrann och detaljerad driftsbokföring. Gäller det återigen att mera approximativt uppskatta i vad mån produktionskostnaderna för spannmål förskjutas genom förändringar i prisläget å de erforderliga produktionsfaktorerna, kan man utan att göra sig skyldig till större felslut bortse från mindre viktiga produktionsfaktorer och härigenom förenkla problemet. Sålunda torde man kunna få ett praktiskt taget fullt tillfredsställande uttryck för produktionskostnadernas förskjutning genom att fastställa prislägets inflytande på följande 4 produktionsfaktorer:

- 1) mänsklig arbetskraft,
- 2) dragararbete,
- 3) gödsling,
- 4) ränta å jordvärde och driftkapital.

Ovannämnda fyra faktorer representera nämligen tillsammans omkring 80 proc. av den totala produktionskostnaden vid brödsädsodling. Även om prisutvecklingen beträffande en eller flera av de återstående faktorerna ganska avsevärt avviker från medeltalet för ovannämnda fyra, kommer därför en dylik avvikelse att utöva ett ganska ringa inflytande på den totala produktionskostnadens höjd. Genom att utgå från variationerna i prisläget å anförda fyra faktorer samt införa dessa i en väl avvägd produktionsformel bör man därför kunna få ett ganska gott uttryck för konjunkturförändringarnas inflytande på brödsädens produktionskostnad.

I nedanstående försök att forma en dylik produktionskostnadsformel har som utgångspunkt valts det genomsnittliga marknadsläget under 10-årsperioden 1904—1913. Såsom av bilaga I närmare framgår utgjorde marknadspriset för vete och råg under denna 10-årsperiod i medeltal resp. 16.50 och 13.80 per dt. enligt Stockholms handelskammares börsnotering. Föreliggande prissammanställningar från Malmö (jämför appendix I) ge i det närmaste samma medelsiffror.

Ifrågavarande medelpris avse närmast priset vid avsättningsorten och innesluta sålunda även fraktkostnader och väl även i regel någon mellanhandsprovision.

Inför frågan, huruvida det under 10-årsperioden uppnådda brödsädspriset täckte jordbrukets genomsnittliga produktionskostnader vid brödsädsodling under samma period, bör det observeras, att brödsädsodlingen under 10-årsperioden något avtog i omfattning. Totalarealen av brödsäd minskades sålunda från 478 079 har år 1905 till 470 771 har år 1913, under det att hela åkerarealen under samma tid ökades med omkring 91 000 har. Brödsädsodlingen (särskilt rågodlingen) torde därför vid ovan anförda priser knappast ha varit fullt så lönande som med denna odling konkurrerande produktionsgrenar, varför de under perioden uppnådda priserna å brödsäd ej heller torde mer än nått och jämnt täckt jordbrukets genomsnittliga produktionskostnader vid brödsädsodlingen.

Taga vi sålunda medelpriset å spannmål under 10-årsperioden före kriget som utgångspunkt, blir vår närmaste uppgift att undersöka, vilket pris å brödsäden, som med nu rådande prisläge å mänsklig arbetskraft, dragararbete, konstgödsel, jord- och driftkapital motsvarar dessa utgångspriser.

För detta ändamål utgå vi från följande förhållanden såsom konstanta.

Per hektar erfordras vid veteodling i medeltal 31 mansdagsverken och 24 hästdagsverken, vid rågodling 30 mansdagsverken och 21 hästdagsverken. Dessa siffror äro hämtade från för 1918 års produktionskommitté utförda undersökningar över arbetsbehovet för olika grödor,¹ varvid hela behovet av mänsklig arbetskraft omräknats i mansdagsverken.

Av konstgödsel beräknas såsom normal giva per har: 100 kg. chilesalpeter, 200 kg. 20 proc. superfosfat och 100 kg. 37 proc. kali, varvid dock antages att endast $\frac{1}{3}$ av hela brödsädsarealen erhåller denna gödsling. På många egendomar gives visserligen ingen konstgödsel alls till brödsäden, men måste då så mycket mera kreatursgödsel tagas i anspråk för brödsädsodlingen, om jordens bördighet skall kunna upprätthållas, varför man icke torde kunna räkna med mindre konstgödselkvantitet i medeltal än den anförda.

De variabla faktorerna återigen äro priserna å dessa produktionsmedel. Härvid använda vi såsom mått på kostnaden för mänsklig arbetskraft priset på ett mansdagsverke i egen kost enligt socialstyrelsens arbetskostnadsstatistik. Enligt den utförligt motiverade utredning angående arbetskostnadernas beräkning, som föreligger i bifogade appendix II, uppgick sommardagsverkspriset i egen kost 1904—1913 till 2·60 kr. Om, såsom i ovannämnda utredning närmare utvecklats, det nuvarande medelpriset beräknas genom att taga medeltalet av den procentiska ökningen av priset å dagsverken dels i egen kost, erhålla vi för 1918 ett motsvarande dagsverkspris av 5·90 kr.

Såsom mått på kostnaden för ett hästdagsverke använda vi priset på foderhavre enligt markegångstaxan. Med ett beräknat foderbehov av 3 000 fe per häst och år samt 180 arbetsdagar per år blir foderbehovet per arbetsdag uttryckt i havre

$$= \frac{3\,000 \times 1\cdot2}{180} = 20 \text{ kg. havre.}$$

Foderkostnaden för ett hästdagsverke blir alltså = värdet av 0·2 dt. havre. Enligt appendix II utgjorde medelpriset per 100 kg. havre enligt markegångstaxan 1904—1913 10·55 kr., år 1918—1919 28·75 kr. Dessa marke-

¹ Beräkningar över de antagliga produktionskostnaderna å spannmål och potatis år 1918 sid. 6.

gångspris ligga visserligen något under marknadspriset, men då endast relationen emellan priset under de olika perioderna är av betydelse för produktionskostnadskalkylen, torde de vara fullt användbara.

Vid beräkningen av såväl priset å dagsverke som havrepriset ha endast uppgifter från länen söder om Dalarna lagts till grund.

Konstgödselpriserna uppgingo enligt föreliggande noteringar till följande belopp.¹

	1904—1913	1919
100 kg. chile	20·30 kr.	65· — kr.
100 „ 20 proc. superfosfat	6·85 „	43· — „
100 „ 37 proc. kalisalt	11·40 „	27· — „

Enligt dessa priser och med ovan angivna gödselmängd per har blir konstgödselkostnaden år 1904—1913 = 15·20 kr. och år 1919 = 59·33 kr.

Med stöd av dels räkenskapsresultat från 259 egendomar² dels en av lantbruksakademien företagen undersökning över saluvärdet av svensk åkerjord i olika delar av landet före kriget kan kostnaden för normal förräntning — 5 proc. å jordvärde och driftskapital — approximativt uppskattas till 4 kr. per dt vete och 2·70 kr. per dt råg. Utgår man från medelskörd — 19 dt vete och 17 dt råg per har³ — motsvarar denna räntekostnad ett fastighetskapital av 1 270 kr. per har vetejord och 700 kr. per har rågjord, om driftskapitalets storlek samtidigt med stöd av ovan nämnda bokföringsresultat uppskattas till resp. 250 och 220 kr. per har. Skillnaden i jordvärde vid vete och rågodling kan synas hög, men det bör härvid observeras, dels att vetet kräver betydligt bättre jord än rågen, dels att omkring hälften av landets veteskörd produceras å den skånska slättbygden med dess jämfört med Mellan-Sverige ofantligt högre jordpris.

På grundval av ovan nämnda förutsättningar uppställa vi nu följande produktionskostnadsformler för vete och råg:

För vete.

$$p = k(31a + 24b + c) + r.$$

För råg.

$$p = k(30a + 21b + c) + r.$$

I dessa formler äro

p = produktionspriset per dt spannmål.

k = en konstant faktor, som reducerar de inom parentes upptagna produktionskostnaderna per har jämte övriga i kalkylen ej medtagna kostnader till kostnad per dt.

a = medelpriset per mansdagsverke.

b = » » hästdagsverke = medelpriset per 0.2 dt havre.

c = konstgödselkostnaden per har.

r = räntekostnaden per dt spannmål.

För att finna värdet av k införa vi de kända faktorerna i produktionskostnadsformeln för 10-årsperioden före kriget och erhålla då följande resultat:

¹ Räntabilitetsresultat från Svenska jordbruk I sid. 10.

² Anförda arbete sid. 17 ff.

³ Årsväxten 1917 sid. 11.

Vid veteodling:

$$k = \frac{p - r}{31a + 24b + c} = \frac{16.50 - 4.00}{31 \cdot 2.60 + 24 \cdot 2.11 + 15.20} = 0.085.$$

Vid rågodling:

$$k = \frac{p - r}{30a + 21b + c} = \frac{13.80 - 2.70}{30 \cdot 2.60 + 21 \cdot 2.11 + 15.20} = 0.081$$

Införa vi erhållna värdena å k samt nu gällande priser å a , b och c i produktionskostnadsformeln erhålla vi följande beräknade produktionskostnader för 1919:

per dt vete:

$$0.085 (31 \cdot 5.90 + 24 \cdot 5.75 + 59.33) + 4.00 = 36.32$$

pr dt råg:

$$0.081 (30 \cdot 5.90 + 21 \cdot 5.75 + 59.33) + 2.70 = 31.61.$$

Under den förutsättningen, att prisstegringen å övriga produktionsfaktorer ej avsevärt avviker från medeltalet av prisstegringen å de i formeln upptagna (med undantag av räntan) samt under förutsättning av medelskörd, skulle alltså ett pris av omkring 36 kr. pr dt vete och 32 kr. pr dt råg stå i samma förhållande till de nuvarande produktionskostnaderna vid brödsädsodling, som priserna 16.50 resp. 13.80 intogo till produktionskostnaderna före kriget.

Det bör anmärkas, att de beräknade priserna i likhet med vad förut anförts om grundpriserna avse grosshandelspris och alltså innesluta utom de direkta produktionskostnaderna även fraktkostnad till avsättningsort och normal försäljningsprovision.

Såsom av de anförda beräkningarna närmare framgår, hava ovanstående produktionskostnadspriser, 36.32 för vete och 31.61 för råg, erhållits under antagande av samma räntekostnad per dt spannmål vid nuvarande tidpunkt som före kriget. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida det är riktigt att räkna med konstant räntekostnad.

Egendomsvärdet och icke minst värdet av det för jordbruksdriften nödiga driftskapitalet har under krigsåren stegrats ofantligt, vilka stegringar liksom varuprisstegringen överhuvudtaget i avsevärd grad sammanhänga med ett försämrat penningvärde. Då nu sannolikhet väl knappast föreligger för ett återställande av penningvärdet inom rimlig tid till dess höjd före kriget, skulle införandet av oförändrad räntekostnad i produktionskostnadsformeln i verkligheten betyda en nedskrivning av realräntan på fastigheten och driftskapitalet med kanske 50 proc.

En höjning av räntekostnaden per dt med exempelvis 25 proc. utöver den för tiden före världskriget beräknade skulle emellertid stegra produktionskostnaderna från de förut beräknade till 37.32 per dt vete och 32.29 per dt råg.

Genom att i de anförda produktionskostnadsformlerna införa de för året ifråga gällande priserna, å mansdagsverken enligt socialstyrelsens arbetsstatistik, å havre enligt markegångstaxan och å konstgödselämnen enligt marknadsnoteringarna för dessa samt ett konstant värde å räntekostnaderna per dt, torde man sålunda kunna få ett approximativt uttryck för årets produktionskostnader, fullt användbart såsom underlag för statens prispolitik.

För att belysa huru en eventuell nedgång i priset å de i formeln intagna produktionsfaktorerna skulle inverka på de beräknade produktionskostnaderna skola vi till slut göra ett par beräkningar. Antaga vi t. ex., att vid prissättningen av 1920 års brödsädesskörd arbetskostnaderna stå på samma höjd som 1918, men att havrepriset sjunkit till 24 kr. per dt och konstgödselpriserna minskats med 33 proc., bli de beräknade produktionskostnaderna enligt formeln:

per dt vete: $0.085(31 \cdot 5.90 + 24 \cdot 4.80 + 39.64) + 4.00 = 32.70$ kr.

» » råg: $0.081(30 \cdot 5.90 + 21 \cdot 4.80 + 39.64) + 2.70 = 28.42$ »

Skulle samtidigt dagsverkspriset sjunka 10 proc. under det för år 1918 beräknade, sänkes härigenom priset ytterligare eller till 31.16 för vete och 26.98 för råg.

Stockholm den 10 april 1919.

Ludvig Nanneson.

Bilaga 2.

Förslag
till ändrad lydelse av vissa rubriker i tulltaxan.

		Kvantitet för tull- beräkningen	Tullsats		
			Kronor	ö.	

A. Spannmål m. m.					
	Spannmål:				
	malen:				
74 a	råg, vete och korn: tullsatsen utgör ett av Konungen för fasta tremånadersintervaller angivet belopp, motsvarande halva skillnaden mellan det inhemska grundpriset för vete och importpriset för sådan vara; dock att, där denna skillnad ej uppgår till minst en krona för 100 kilogram, tull icke skall för varan utgå samt att tullen icke må överstiga 3 kronor 70 öre för 100 kilogram;				
74 b	ärter och bönor, tjänliga till människoföda.....	100 kg.		3	70
75	havre; ävensom vicker, sojabönor samt andra ärter och bönor, ej till nästföregående rubrik hänförliga.....	—		<i>fria</i>	
76	malt, även krossat: tullsatsen är lika med den för gryn av råg, vete eller korn gällande;				
77	majs	—		<i>fri</i>	
78	andra slag.....	100 kg.		3	70
	malen:				
79 a	gryn av havre	100 kg.		3	50
79 b	gryn av råg, vete eller korn samt mjöl av råg, vete eller korn: tullsatsen utgör ett av Konungen för fasta tremånadersintervaller angivet, i jämt femtal öre uttryckt belopp, som med 75 procent överstiger den för omalet vete samtidigt gällande tullsats;				
79 c	gryn, andra slag; mjöl, andra slag; ävensom mjöl av arrowrot och andra vegetabilier, ej till annan rubrik hänförligt	100 kg.		6	50
80	Ris-----				

149	Bröd, alla slag, ej särskilt nämnt: tullsatsen är lika med den för mjöl av råg, vete eller korn gällande.				

Bilaga 3.

Förslag

till ändrad lydelse av § 13 mom. 3 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor.

§ 13.

3. Förutom den tullrestitution, varom här ovan förmäles, medgives ock åt idkare av kvarnrörelse vid utförsel sjöledes från tullplats av vid kvarnen framställt mjöl av råg eller vete restitution av den tull, som av honom blivit erlagd för en motsvarande kvantitet direkt från utlandet införd omalen spannmål av samma slag med iakttagande dock därav, att sådan restitution ej må tillgodonjutas efter högre belopp än som motsvarar den lägsta tullsats, vilken varit gällande under de näst före varans utförsel förflutna sex månaderna; och skola för restitutionens åtnjutande iakttagas följande villkor, nämligen:
a) att utförselvaran ----- spannmålskvantiteter.
